

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1945.

Första kammaren.

Nr 7.

Tisdagen den 6 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 30 och den 31 nästlidne januari samt den 3 innevarande månad.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 37, angående anslag till jordbrukstekniskt institut m. m.; och

nr 38, angående ändring i grunderna för lån från jordbrukets maskinlånepond m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 45, angående utläggande av vissa beställningar för försvarsändamål.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 1, 12, 15, 16, 23 och 25, första lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2, andra lagutskottets utlåtande nr 1 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 2 och 3.

Herr *Hage* väckte en motion, nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Motionen bordlades.

Herr *Mannerskant*z erhöi på begäran ordet och anförde: Herr talman! Under nuvarande krisförhållanden har det blivit nödvändigt att införa en mängd regleringsbestämmelser på olika områden. Beträffande handeln med ved ha införts bestämmelser om auktoriserade vedhandlare, om clearingavgifter m. m. för att tillförseln även från avlägsna skogsområden till underskottsområdena skall kunna finansieras; i stor utsträckning torde detta vara lämpligt och ofrånkomligt.

Trots att de priser på veden, som skogsägarna erhålla, icke kunna anses för höga och i många fall icke möjliggöra något nämnvärt rotnetto, stiga kostnaderna för transport, förmedling och distribution till sådana belopp, att konsumenterna i många fall måste erlægga priser, som äro synnerligen höga.

Jag avser nu att framlägga några synpunkter beträffande kostnaderna för vedförsäljningen på *Öland*. Priserna på ved för konsumenterna därstädes ha under senare år varierat — olika för olika delar av ön — mellan 19 kronor och 21:50 för pannved, 20 à 23:50 för prima barrved, 20 à 22 för sekunda björkved och 23 à 25 kronor för prima björkved, allt per m³. De fak-

Interpellation ang. kostnaderna för Ölands försende med brände.

Interpellation ang. kostnaderna för Ölands förseende med bränsle. (Forts.) torer, som åstadkomma så stora höjningar utöver producenternas priser, äro dels sådana ofrånkomliga utgiftsposter som frakter på fastlandet, sjötransporten, frakt å Öland, hamnavgifter, bropengar o. d. och dels sådana mindre ofrånkomliga utgifter som extra stapling för mätning på mer än ett ställe, vedhandeln ersättning, avgift till priscearingen m. m. Man vet ej alltid vilken ved som producerats å fastlandet eller på Öland med ty åtföljande stor skillnad i kostnader, vilket ofta kan åstadkomma drastiska exempel på prisskillnader. Ett förhållande, som även är irriterande, är att mejerierna, när de få tillstånd köpa ved av sina egna medlemmar, nödgas betala 50 öre per m³ till den auktoriserade brännvedshandlaren.

Från Böda kronopark levereras ved till de nordligaste kommunerna å Öland till ungefär Persnäs och Föra, men söder därom är man i mycket stor utsträckning hänvisad till fastlandsved till ovan omnämnda priser, som måste anses proportionsvis högre än i de stora tätorterna med deras längre transporter och oftast större möjligheter att bära kostnaderna. Flera framställningar om förbättringar ha gjorts till bränslemyndigheterna, men utan att några egentliga resultat uppnåtts.

En lämpligare service så att flera kuthamnar än nu kunde användas för skeppning till Öland, borttagande av förekommande clearingavgift samt god kontroll över att ej både fastlands- och ölandsproducerad ved sättes i fastlandsvedens prisläge äro åtgärder, som kunna tänkas åstadkomma bättring i nuvarande missförhållanden. En positiv vilja från myndigheternas sida att genom överläggningar med den auktoriserade vedhandlaren och med representanter för de öländska vedkonsumenterna komma fram till ett bättre sakernas tillstånd borde kunna resultera i att denna fråga, som på Öland framstår som en av de viktigaste för närvarande, komme i ett läge, som bättre än hittills skulle uppskattas och förstås. Särskilt södra Öland borde komma i åtnjutande av visst clearingtillägg, i all synnerhet som clearingen för södra Kalmar län lär ha givit ett visst överskott.

I anledning av det här anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet Rubbestad ställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till att frågan om nedbringandet av kostnaderna för landskapet Ölands förseende med bränsle noggrant undersökes och att därvid framkommande möjligheter till förbilligande av distributionen utnyttjas?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørgsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.09 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 7 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 32, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

nr 33, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensen, m. m.;

nr 34, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 35, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 39, angående ersättning för vissa genom krigsförhållandena uppkommande förluster för statstjänstemän m. fl.;

nr 43, med förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 19 november 1943 (nr 778) om tillfällig nedsättning av skatten för vissa automobiler;

nr 44, med förslag till lag om ändring i 1, 2 och 9 kap. vattenlagen; samt

nr 47, angående inrättande av en överingenjörsbefattning vid försvarets fabriksverk m. m.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **Wigforss**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara friherre De Geers interpellation om rätt till avdrag för anskaffande av jordbruksinventarier, erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har friherre De Geer till mig riktat följande frågor:

Om rätt till avdrag för anskaffande av jordbruksinventarier.

Ämnar statsrådet inom närmaste tiden vidtaga åtgärder som skulle bereda jordbrukarna ökade möjligheter att i sina självdeklarationer göra tillräckligt höga avdrag för inköp och utbyte av sådana jordbruksinventarier, vilka äro verkligt behövliga för en nutida, rationell drift av jordbruket?

Kan det förväntas att statsrådet snarast möjligt vill medverka därtill att taxeringsmyndigheterna erhålla sådana direktiv för detta årets taxering att inom nu gällande författningars ram största möjliga avdrag lämnas för inköp och utbyte av jordbruksinventarier, som befunnits nödvändigt anskaffa för modern, rationell drift av jordbruk?

I anledning av den första frågan får jag erinra om att jag jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 12 november 1943 samma dag tillkallade särskilda

Om rätt till avdrag för anskaffande av jordbruksinventarier. (Forts.) sakkunniga (1943 års jordbrukstaxeringssakkunniga) med uppgift, i första hand, att utreda frågan om införande av uttryckliga bestämmelser om rätt för jordbrukare att taxeras enligt bokföringsmässiga grunder. Enligt lämnade direktiv skulle de sakkunniga emellertid jämväl undersöka, bland annat, i vilken utsträckning avskrivningar borde i beskattningshänseende medgivas för värdeminskning å inventarier, då taxering ägde rum enligt bokföringsmässiga grunder.

Enligt vad jag inhämtat ha de sakkunniga — i nu förevarande hänseende — under övervägande att föreslå, att de för inventarier i *rörelse* gällande avdragsreglerna skola erhålla motsvarande tillämpning beträffande jordbrukets inventarier. Detta skulle innebära, att avdragsrätt i fråga om jordbruksinventarier skulle medgivas oavsett om fråga vore om nyuppsättning av inventarier — varför avdrag nu *icke* är medgivet — eller om anskaffning av inventarier till ersättning för avyttrade eller utrangerade sådana. I sistnämnda fall finnes, som bekant, redan nu avdragsrätt men skulle förslaget här innebära den omläggningen, att avdragen regelmässigt skulle åtnjutas i form av årliga värdeminskningssavdrag och icke såsom ett engångsavdrag för det år då anskaffningen sker. — De sakkunniga beräkna att deras arbete skall vara avslutat under första hälften av innevarande år.

Med hänsyn till den sålunda pågående utredningen äro från min sida inga ytterligare åtgärder i saken att förvänta förrän de sakkunnigas blivande förslag i ämnet varit föremål för behandling i vanlig ordning.

Vad härefter angår frågan om jag vill medverka till att taxeringsmyndigheterna erhålla sådana direktiv för detta årets taxering att inom gällande författningars ram största möjliga avdrag medgivas vid inköp och utbyte av jordbruksinventarier, torde jag få erinra om att, i den mån anvisningar för taxeringen erfordras, det ankommer på vederbörande länsprövningsnämnd att, på förslag av landskamreraren, fastställa dylika anvisningar. I övrigt ankommer det naturligen på beskattningsnämnderna och skattedomstolarna att pröva, i vad mån yrkade avdrag äro förenliga med gällande författningsbestämmelser.

Friherre De Geer: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet för svaret på min interpellation. Som så många interpellanter före mig har jag naturligtvis varit mycket intresserad att få höra, om det blivande svaret skulle gå i så att säga positiv riktning och vara någorlunda såsom jag önskat mig det. Jag ber då att få konstatera att svaret åtminstone inte är negativt, och jag hoppas nu att i fråga om det svar, som har lämnats av finansministern, också det gamla ordet skall besanna sig, att om man tiger, så samtycker man. Statsrådet har refererat till jordbrukstaxeringssakkunnigas uttalande som, efter vad vi nu ha fått veta, går ut på att jordbrukarna skola få generell avdragsrätt för inventarier, såsom förhållandet är inom alla andra rörelser. Och då statsrådet därutöver ingenting säger, så hoppas jag, som sagt, att detta betyder att han gillar de sakkunnigas uttalande.

Vad jag alldeles särskilt skulle ha önskat — men det är måhända för mycket begärt — vore att herr statsrådet velat ytterligare uttala sig om huruvida han kan tänka sig att det förslag, som de sakkunniga komma att avge, av honom skall tagas upp till vidare behandling i sådan tid, att det skall kunna användas i praktiken kanske redan vid 1946 års taxering.

Det är en mycket viktig fråga, som jag här tillåtit mig beröra, och det har länge för jordbruket varit av stor betydelse att få hithörande förhållanden, som jag måste kalla för missförhållanden, rättade. Icke minst nu, när det är så aktuellt med jordbrukets rationalisering — en rationalisering som icke minst bland icke jordbrukare omfattas med stort intresse — vore det synnerligen önskvärt att

Om rätt till avdrag för anskaffande av jordbruksinventarier. (Forts.)

det kunde koma en ändring till stånd ungefär i den riktning som de sakkunniga tänkt sig, och detta så snart som möjligt.

Det är, och jag skall tillåta mig att beröra den saken nu, alldeles uppenbart, att de maskincentraler, som enligt en kungl. proposition skola komma till stånd, i ganska avsevärd grad komma att medverka till att underlätta anskaffningen av de maskiner m. m. som behövas för jordbrukets rationaliserande. Men det är nog också ganska klart för alla som känna till jordbrukets förhållanden, och den saken inses nog även av dem som icke äro jordbrukare, att det är av oerhörd vikt att även vid sidan om dessa centraler jordbrukare själva med egna pengar och på egna initiativ försöka anskaffa sådana maskiner, som verkligen kunna spara arbetskraften på ett rationellt och ekonomiskt och praktiskt sätt. Och lika naturligt är, att det för att underlätta denna utvidgade maskinanskaffning måste av många skäl, bl. a. av rent psykologiska skäl, hos jordbrukarna finnas en känsla av att taxeringsmyndigheterna inom ramen för de författningar, som finnas, tillämpa de givna reglerna så välvilligt som möjligt.

I svaret på den andra fråga, som jag tillåtit mig rikta till finansministern, hänvisar han till att man enligt hans mening tydligen kan anse att förhållandena i tillräcklig grad redan skulle vara ordnade, nämligen därigenom att länsprövningsnämnderna fastställa anvisningar beträffande de olika taxeringsfrågorna och då även hur man skall tillämpa reglerna om avdrag för jordbruksinventarier. För min del skulle jag gärna ha önskat, att herr statsrådet något ytterligare velat vidröra denna min andra fråga. Det är nämligen så, som alla känna till, att de anvisningar, som ges ut från länsprövningsnämnderna, nog i hög grad influeras av överläggningarna vid de sammanträden, som bruka ske här i huvudstaden med deltagande av landskamrerarna och ombud för taxeringsmyndigheterna. Jag förmodar att det vid dessa sammanträden finnes tillfälle för finansministern att ordna det så, att anvisningarna för länsmyndigheterna bli så praktiska och lämpliga som möjligt. Jag skulle sålunda gärna ha önskat att herr statsrådet velat uttala, att han själv före detta års taxering har för avsikt att ge landskamrerarna och ombuden för taxeringsmyndigheterna vissa direktiv rörande dessa ting.

I övrigt skall jag endast be att få tillkännage min tillfredsställelse över att någonting i denna sak tydligen är i görningen inom de närmaste tiderna, vilket alldeles säkert kommer att bli till stor fördel för jordbruket och för dess rationalisering.

Herr Mannerskantz: Herr talman! I samband med detta spörsmål skulle jag vilja påtala en sak, som hänger direkt samman därmed. Det förhåller sig så, att riksdagen antagit en ny taxeringsförordning, i vilken det heter att vederbörande myndighet »må» kunna utsända begäran om att få specifikationer på utgifter och inkomster — alltså exempelvis specifikation på varje sak som blivit köpt. Det skrevs emellertid då av bevillningsutskottet, och detta godkändes sedan av riksdagen, att denna rätt skulle användas med stor försiktighet och inte på ett sådant sätt, att det kunde verka som rena trakasserier. Nu förekommer det emellertid i vissa län, ehuru väl jag tror att det inte är fallet i alla, att man skickar ut generellt till varenda jordbrukare i taxeringsdistrikt en sådan begäran om specifikationer med blanketter som skola fyllas i. Det hela föranleder en oerhörd massa detaljarbete för tusentals människor.

Nu skulle jag vilja fråga finansministern, om meningen är att så skall ske, eller om det inte innebär ett felaktigt tillämpande av förordningen med hänsyn till vad riksdagen då uttalade. Borde det inte kunna få gå ut direktiv till

Om rätt till avdrag för anskaffande av jordbruksinventarier. (Forts.)

myndigheterna i de län, där regeln generellt tillämpas, att man avstår från detta och inskränker sig till att skicka ut begäran om specifikationer endast till sådana personer, beträffande vilka det finns en alldeles särskild anledning att göra det? En tillämpning av regeln generellt väcker allmän förargelse och medför därtill en massa onödigt arbete till allt annat improduktivt arbete, som man i dessa tider måste utföra.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Innan jag kan svara på herr Mannerskantz' fråga, är det nödvändigt att få mycket närmare upplysningar om i vilken utsträckning det av honom påtalade tillvägagångssättet tillämpats. Innan den saken blivit utredd, kan man inte bedöma, om det står i överensstämmelse med riksdagens beslut eller icke.

Om provisorisk lösning av frågan om skatteuppbörden.

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **Wigforss**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Näsgårds interpellation om provisorisk lösning av frågan om skatteuppbörden, och nu yttrade: I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Näsgård till mig riktat följande fråga: Har herr statsrådet för avsikt att i avvaktan på den väntade uppbördsreformen taga initiativ till en provisorisk lösning av uppbördsfrågan, så att önskemålet om skattens upptagande vid källan åtminstone till huvudsaklig del kan genomföras under nu rådande konjunkturförhållanden?

Såsom jag uttalade i ett interpellationssvar i denna kammare den 7 juni förra året, lärer det nya uppbördsförfarandet icke kunna i dess helhet genomföras förrän från och med den 1 januari 1947. Ett tidigare genomförande av reformen anses över huvud icke kunna medhinnas. Härvid är bl. a. att märka, att uppbördsberedningens blivande förslag i ämnet kommer att bygga på den förutsättningen, att vissa ändringar viddagas i fråga om folkbokföringen i enlighet med vad folkbokföringskommittén föreslagit i sitt för någon tid sedan avgivna betänkande; och dessa ändringar kunna i sin tur — på grund av organisatoriska och andra skäl — icke genomföras tidigare än den 1 januari 1947. Jag vill vidare erinra om att uppbördsreformen i personalhänseende kräver relativt vittgående omläggningar. Sålunda kräves omedelbart vid reformens genomförande en betydande utökning av debiterings- och uppbördsorganisationen, medan åtskilliga inskränkningar så småningom torde kunna genomföras beträffande den för restindrivningen avsedda organisationen.

Jag övergår här efter till frågan, om en partiell uppbördsreform, avseende endast löntagarna, skulle kunna genomföras vid en tidigare tidpunkt än den 1 januari 1947. Jag vill härvid till en början anmärka, att en uppbördsreform, som innebär att preliminär skatt uttages endast i fråga om löntagare, i och för sig är tänkbar och att förslag i sådan riktning tidigare framkommit. Förslaget har dock mött kritik med hänsyn till de olägenheter som äro förenade därmed; då endast vissa förvärvskällor skulle inbegripas i systemet, skulle skattskyldigs övergång från preliminärbeskattad förvärvskälla till förvärvskälla av annat slag medföra, att vederbörande under en tid av inemot två år icke komme att erlägga skatt, under det att övergång till preliminärbeskattad förvärvskälla skulle medföra att vederbörande under samma tid drabbades av dubbel skatt. Bortsett från vad sålunda anförts, torde emellertid för ett tidigare genomförande av en partiell uppbördsreform föreligga samma hinder, som enligt det förut sagda förefinnas i fråga om en fullständig övergång till förskottsskatt. Jag vill särskilt framhålla, att då löntagarna utgöra ungefär två tredjedelar av samtliga skattskyldiga, måste åt organisationen givas i stort sett samma

Om provisorisk lösning av frågan om skatteuppbörden. (Forts.)

omfattning, vare sig reformen begränsas till enbart löntagare eller utsträcker till att gälla alla skattskyldiga.

Med hänsyn till det nu anförda måste jag — ehuru jag till fullo delar interpellantens uppfattning angående önskvärdheten av att uppbördsreformen genomfördes redan innan efterkrigstiden hunnit förändra inkomstförhållandena — tyvärr konstatera att, såvitt nu kan bedömas, reformen icke ens partiellt kan genomföras tidigare än den 1 januari 1947.

Herr Näsgård: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för att jag fått svar på min interpellation. Sedan återstår det inte mycket mer för mig än att med beklagande konstatera, att även den väg jag frågat om, av svaret att döma, ser ut att vara oframkomlig. Det skulle alltså vara omöjligt att lösa den här frågan i tid — innan konjunkturerna ändra sig. Jag vill inskjuta, att när jag i min fråga talat om nu rådande konjunkturförhållanden, så har jag därmed inte förutsatt som något ofrånkomligt att krigstiden skall efterföljas av massarbetslöshet. Vi få väl hoppas att statsmakterna skola lyckas bättre i detta avseende den här gången än efter förra världskriget. Däremot tar jag för givet att ingenting kan hindra att en hel del rubbningar i sysselsättnings- och inkomstförhållandena kommer att inträffa, och i en sådan situation skulle det ha varit av ett oerhört värde både för de enskilda och det allmänna, framför allt kommunerna, om skatteuppbördsfrågan hade varit ordnad i tid.

Jag förstår mycket väl att organisatoriska svårigheter kunna ligga i vägen för ett provisoriskt ordnande av uppbördsfrågan, men jag kan, liksom en ärad talare i remissdebatten, inte undertrycka den reflexionen att vad som gått för sig i det konservativa England också borde vara möjligt i Sverige.

På en annan punkt av svaret måste jag sätta ett större frågetecken. Statsrådet säger att en provisorisk lösning av uppbördsfrågan, så att preliminär skatt uttages endast i fråga om löntagare, i och för sig är tänkbar, men att förslaget mött kritik med hänsyn till de olägenheter som äro förenade därmed. Skattskyldigs övergång från preliminärbeskattad förvärvskälla till förvärvskälla av annat slag skulle medföra, att vederbörande under en tid av inemot två år icke komme att erlägga skatt. Jag undrar verkligen, om inte våra skattemyndigheter äro tillräckligt uppfinningsrika för att hitta på en utväg att förhindra att en inkomsttagare i ett sådant fall undkommer skatten. Vidare har framhållits att övergång till preliminärbeskattad förvärvskälla skulle medföra att vederbörande under samma tid drabbades av dubbel skatt. För mig som lekman förefaller det inte konstigare att här från dubbelskatten befria det relativa fåtal skattskyldiga, som kunna komma i fråga, än att vid en fullständig övergång till det planerade nya systemet befria alla skattskyldiga från eftersläpande skatt, vilket ju är en förutsättning för att ett systembyte överhuvud taget skall kunna äga rum.

Att »skatt vid källan» är ett svårlöst problem, det äro vi väl alla överens om. Om det däremot är så svårt, att hela vår samlade skatteexpertis inte rimligen borde ha kunnat lösa den efter 20 års ansträngningar, undandrar sig åtminstone mitt bedömande. Skatteexperterna ha ju också vid flera tillfällen utarbetat förslag, men intet av dessa förslag har befunnits antagbart. Kan det möjligen vara så, att vi äro alltför byråkratiska i vårt land för att genomföra en så praktisk reform som denna?

Redan vid tillsättandet av den första kommittén för frågans lösning — 1924 — tycktes alla vara på det klara med att upptagandet av skatten vid källan var den enda framkomliga vägen för att vinna verklig effektivitet i skatteuppbörden. Samtidigt hade man blicken öppen för det viktiga förhållandet, att

Om provisorisk lösning av frågan om skatteuppbörden. (Forts.)

systemet, för den skattskyldige skulle medföra den mycket betydande fördelen, att skatterna komme att inpassas i hushållningen på ett lämpligt sätt och därigenom bli lätt överkomliga.

Jag tror att 1924 års kommitté, som tog rundlig tid på sig och inte lämnade sitt betänkande förrän 1929, fick sitt förslag nedkritiserat främst på grund av att arbetsgivarnas medverkan vid skatteuppbörden ansågs alltför omständlig. De senare förslagen ha varit enklare. Alltjämt kan det naturligtvis ha sina sidor särskilt för små företagare, t. ex. jordbrukare, att bli inkopplade i skatteupptagningen, men jag tror att denna eventuella olägenhet är försvinnande liten i jämförelse med de fördelar som stå att vinna. Det bör för resten vara bra mycket angenämare för en arbetsgivare att regelbundet medverka vid skatteuppbörden, då en måttlig och överkomlig del av avlöningen avsättes till skatt, än att nödgas medverka vid införsel i lön, som för små inkomsttagare mången gång verkar mycket hårt.

En tröst är, herr talman, att utredningarna arbetat snabbare under de senaste åren. 1936 års utredning blev färdig på två år och 1940 års på föga mer än ett år. Nu får man hoppas att 1944 års uppbördsberedning — den femte i ordningen på 20 år — blir färdig inom den tid statsrådet angivit, så att frågan inte ytterligare fördröjes. Ännu bättre vore det emellertid, om betänkligheterna mot ett provisorium kunde övervinnas. Det skulle man förmodligen vinna ett år på, och det vore värdefullt.

Herr Ström: Herr talman! Jag berörde förevarande fråga i remissdebatten, och med anledning därav har jag haft en del samtal med personer, som alla understrukt den absoluta nödvändigheten av att få en lösning av denna fråga till stånd. Särskilt sådana personer, som befinna sig vid pensionsgränsen, och sådana, som tillhöra stärbhus, men även arbetare och andra som få ökade utgifter på äldre dagar genom tillkommande försörjningsplikt eller genom arbetslöshet — alla säga de, att de inte veta, hur de skola kunna klara skatterna under nuvarande hårda skattetryck. Antingen får finansministern, säga de, sänka skatterna rundligt och grundligt, eller också måste vi genast få en uppbördsreform till stånd.

Jag kan inte heller se att det finns något annat val. Och då det väl är osäkert att finansministern kan genomföra någon skattesänkning, så återstår bara för honom att försöka genomföra denna reform. Nu ha vi emellertid väntat så länge därpå, att vi faktiskt börja tvivla på att Kungl. Maj:t har förmåga att lösa den. Och då uppställer sig frågan: kan man tänka sig någon annan utgångspunkt än en kungl. kommitté, alltså några andra som skulle kunna framlägga ett praktiskt förslag för att nå fram till en lösning? Ja, den tanken är naturligtvis en hädelse gentemot regeringen, men jag tror faktiskt, att om regeringen tillsatte ett par eller tre praktiska och erfarna män ur det levande livet, och inte uteslutande ämbetsmän, så kanske det skulle var möjligt att nå ett resultat. Jag tror nämligen att våra ämbetsmän, med all respekt för dem, ha kört fast i gamla hjulspår och att de inte ha någon möjlighet att komma upp ur dem.

Jag har velat säga detta, herr talman, därför att så många ha kommit och frågat mig, om inte riksdagen gör någonting i denna fråga. Jag har ju måst hänvisa till Kungl. Maj:t men då blir svaret: »Jaså, då behöva vi väl ingen riksdag, när i alla fall bara Kungl. Maj:t skall göra allting och riksdagen ingenting kan göra!» — Det är ett ganska obehagligt dilemma för en riksdagsman att komma i en sådan dispyt.

Jag vill uttala förhoppningen, att herr statsrådet befriar de ledamöter i den sittande kommittén, som ha denna sak om hand, från varje annat uppdrag, från

Om provisorisk lösning av frågan om skatteuppbörden. (Forts.)

varje annat kommittéledamotskap och från varje annat arbete och ålägger dem och de tjänstemän i departementet, som skola handha denna fråga, att få utredningen färdig, så att vi kunna få en proposition åtminstone till höstriktsdagen och därmed få frågan löst åtminstone provisoriskt till den 1 januari 1946.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det råder nog en hel del oklarhet om vad det är för faktorer, som så mycket ha fördröjt hela denna högst önskvärda reform.

Det är mycket lätt att som herr Näsgård tala om »tjugu års ansträngningar». Men vi få komma ihåg, att den allmänna meningen i landet inte förrän under de sista åren varit mogen för denna reform. Det första kommittéförslaget avstyrktes av arbetsgivarna, därför att man ansåg att reformen skulle lägga på arbetsgivarna ett alltför stort arbete. Det avstyrktes också av arbetarna. Det var, sade de, förnärmande för deras medborgarkänsla att de inte skulle få betala sin skatt själva utan att den skulle dras av på deras lön. Jag tror att det är först under intrycket av de senaste tidernas starka skattehöjningar, som meningarna ha svängt.

När man sedan kommer till frågan om hur denna reform skall genomföras, kan det inte hjälpas att man måste påstå, att lekmän inte kunna klara denna sak utan att först själva bli experter. Om man skulle följa herr Ströms mening och sätta till folk, som inte har någon aning om hur uppbörd går till, finge deras första uppgift bli att sätta sig in i alla de praktiska förhållanden, som de måste känna till, innan ett förslag kan läggas fram. Jag är säker på att detta skulle ta ännu längre tid, än om man i fortsättningen tillåter ämbetsmännen att arbeta.

För ögonblicket förhåller det sig så, som det nämndes i interpellationen, att ett förslag om en ändring av folkbokföringen redan är framlagt. Det är föremål för remiss, och det kommer, såvitt jag kan förstå, att kunna läggas fram för detta års riksdag under vårens lopp. Det är en förutsättning för att uppbördsmyndigheterna, eller låt mig säga häradskrivarna, genom kort eller på annat sätt skola kunna meddela de arbetsgivare, som skola draga av skatten på lönerna, hurudana den skattskyldiges personliga förhållanden äro, vilka avdrag som skola göras, hans familjeförhållanden o. s. v.

Om folkbokföringskommitténs förslag kan det, som sagt, beslutas i princip under våren. Den kommitté, som sysslar med frågan om själva utformningen av uppbörden, har förklarat att den tror sig kunna inlämna sitt förslag under vårens lopp. Det betyder att detta förslag tidigast kan läggas fram vid en höstriktsdag i år. Om en höstriktsdag emellertid fattar beslut i frågan någon gång i november eller början av december, är det alldeles uppenbart att det förberedande arbete, som skall utföras av taxeringsmyndigheterna med utskickande av kort o. s. v., inte kan vara färdigt på så kort tid, att uppbörden skulle kunna börja i januari 1946.

Jag tror att man får lov att komma ihåg, att det finns yttre förhållanden, som hindra även den bästa vilja från att åstadkomma saker och ting utan hänsyn till tidsförloppet. Jag skulle tro, att om vi verkligen kunna få en reform genomförd, som kan börja att på allvar tillämpas från och med den 1 januari 1947, ha vi kommit så långt som det överhuvud är möjligt. Och det är åtminstone min förhoppning att vi då ännu inte skola ha kommit in i så svåra förhållanden, att de olägenheter, som herr Näsgård talat om, skola inträda. Men om vi i början av år 1947 skulle ha en depression med arbetslöshet och allt annat, som den för med sig, så betyder ju reformen i alla fall att skatter, som tagas ut under 1947, dragas av på 1947 års inkomster. På det sättet tas sålunda faktiskt hänsyn till de ändrade förhållandena.

Om provisorisk lösning av frågan om skatteuppbörden. (Forts.)

De alternativ, som herr Ström framlade, inneburo antingen radikalt sänkta skatter eller en uppbördsreform. Men det finns dock ett tredje alternativ: man kan ju möjligen gå fram på bägge vägarna.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Jag förmodar att man inte behöver argumentera på något sätt till stöd för det önskvärda i den reform, varom kammaren nu som så många gånger förut yttrar sig. Det utdrag ur frågans långa lidandes historia, som interpellanten har gjort, tyder också på att intresset för frågans lösning är gammalt. Jag tror också att man kan förutsätta att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hyser precis samma intresse som kammarens ledamöter för att denna fråga så snart som möjligt skall föras i hamn, men att det också ligger någonting i finansministerns senaste anmärkning, att vidriga omständigheter hittills ha gjort att man inte har kunnat lösa frågan så tidigt som önskvärt hade varit.

Emellertid förefaller det mig, som om man även nu håller på att koppla samman frågan med andra omständigheter av sådan art, att dessa måhända komma att ytterligare, utöver vad som nu beräknas, uppskjuta möjligheterna till reformens genomförande. Jag skulle här vilja påpeka en sådan omständighet och ta den såsom ett stöd för en hemställan till finansministern att till förnyat övervägande upptaga möjligheten att genomföra en provisorisk eller partiell reform i denna fråga.

Meningen är ju nu att det förslag till uppbördsreform, med vilket den Wigertska kommittén arbetar för högtryck, ovillkorligen skall kopplas samman med den omläggning av folkbokföringen, som folkbokföringskommittén föreslår och som finansministern bebådar skall kunna föreläggas årets riksdag. Jag har för min del den uppfattningen, att en omläggning av folkbokföringen, på sätt som folkbokföringskommittén föreslår, kommer att bli en mycket svår och omfattande affär, och jag är rädd för att de sakkunniga ha varit något för optimistiska i sina beräkningar i fråga om den tidpunkt, när denna reform skall kunna genomföras.

De erfarenheter, som man har från ett annat område, från omläggningen av värnpliktsregistreringen, tala inte för möjligheten att på så kort tid, som här sättes i fråga, få igenom en omläggning av folkbokföringen. Jag är för min del inte heller övertygad om att det skulle vara önskvärt med en forcerad lösning av denna fråga. Det finns så många oklara detaljer beträffande tillämpningen av sakkunnigas förslag, att det skulle vara mycket önskvärt, om man, innan en obligatorisk omläggning av folkbokföringen kommer till stånd, kunde få tillfälle till praktiska prov inom ett mera begränsat område. Med stöd av de vunna erfarenheterna vid dessa prov hade man sedan möjlighet att fullkomligt förutsättningslöst utforma det slutgiltiga systemet, innan det sättes i kraft i hela landet med de stora kostnader som en omläggning medför.

Jag är således för min del rädd för att förhoppningarna att folkbokföringens omläggning skall vara fix och färdig att tillämpas i hela landet till den 1 januari 1947 och så definitivt utformad, att den kan ligga till grund för en slutgiltigt genomförd uppbördsreform, inte skola kunna infrias. Under sådana omständigheter kommer uppskovet med uppbördsreformen att bli ännu längre, ovisst hur långt, och detta gör, herr talman, att jag skulle vilja sätta i fråga, om inte finansministern med det intresse, som han hyser för uppbördsreformens genomförande, skulle kunna efter det väntade sakkunnigförslagets framläggande ta under förnyat övervägande möjligheten att utan denna ovillkorliga sammankoppling med folkbokföringsreformen hitta på ett sätt att provisoriskt åtminstone till någon del förverkliga uppbördsreformen. Jag är, som sagt, rädd för att om man alltför ovillkorligt kopplar samman även provisoriska åt-

Om provisorisk lösning av frågan om skatteuppbörden. (Forts.)

gärder på uppbördsreformens område med möjligheten till en fullständig omläggning av folkbokföringen, kan det komma att dröja längre än till den 1 januari 1947, ovisst hur länge, tills vi få någon möjlighet att lösa problemet om skatt vid källan.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr Elon Andersson påpekar en mycket betydelsefull omständighet, vilken kanske för övrigt kan föranleda dem, som undra över varför man inte kan göra allting hur snabbt som helst, att tänka över sammanhangen. Jag har på grund av de sakkunnigas egna uppgifter gått ut ifrån att det inte skulle vara möjligt eller i alla händelser mycket svårt att genomföra en uppbörd vid källan utan att ha genomfört en förbättring av folkbokföringen, men jag vill instämma med herr Elon Andersson däri, att om en sådan reform av folkbokföringen skulle visa sig möta mycket stora svårigheter, om det verkligen icke skulle bli möjligt att genomföra den på ett sådant sätt, att den kan läggas till grund för en uppbördsreform, som skulle börja den 1 januari 1947, så är jag mycket villig att undersöka alla utvägar, som kunna tänkas, att ändå — låt mig kalla det provisoriskt — lösa problemet. Men eftersom det förslag, som utarbetas av de sakkunniga beträffande uppbörden — och jag vågar säga, att de ha arbetat så snabbt som man gärna kan tänka sig — icke kan föreläggas riksdagen förrän tidigast i höst, är det ändå inte möjligt att få ett förslag genomfört förrän från och med den 1 januari 1947.

Herr **Wahlund**: Herr talman! I egenskap av ordförande i folkbokföringskommittén vill jag säga några ord med anledning av vad herr Elon Andersson nyss yttrade. Det är först på allra sista tiden som frågan om en ny folkbokföring kommit att bli sammankopplad med frågan om källskatten. Folkbokföringskommittén kom till inför intrycket av den dåliga registerberedskap, som vi hade vid krigsutbrottet. Sedan kom källskattekommittén och dekreterade: »Vår bokföring är alltför otillfredsställande för att en källskatt skall kunna genomföras; vi måste snabbt ha fram ett förslag om en effektivare folkbokföring.» Därför tvingades vi i folkbokföringskommittén dels att forcera fram ett förslag, dels också att göra detta förslag sådant, att det, såsom finansministern nyss sade, inte skulle stå i vägen för källskattens snabba genomförande.

Jag håller med herr Elon Andersson om att det kommer att bli stora svårigheter att pressa fram folkbokföringsreformen på den förelagda tiden. Detta äro vi fullt medvetna om inom folkbokföringskommittén. Men vi ha tillkallat de bästa experter på området, som ha stått till buds, och de ha sagt, att det skall gå. Jag vill också påminna om att en ledamot av folkbokföringskommittén är chefen för statistiska centralbyrån som enligt förslaget i fortsättningen skall ha ansvaret för den nya folkbokföringens genomförande.

Jag kan till slut, herr talman, nämna, att om det skulle uppstå något mankemang vid genomförandet av folkbokföringsförslaget, ha vi inom folkbokföringskommittén funderat ut en reträttväg. Det finns möjlighet att låta det aviseringsmaterial, som går in från prästerna till de länsbyråer, vilka enligt folkbokföringskommitténs förslag skola inrättas, ligga till grund för en källskatt. Man skulle kunna hålla detta material »levande», till dess den definitiva folkbokföringen genomföres.

Herr **Petersson, Knut**: Herr talman! Det är ju ytterst oroande upplysningar, som lämnas. Om jag har fattat saken rätt, förhåller det sig till en början på det sättet, att uppbördsutredningen alltjämt fortskrider under den förutsättningen, att den skall genomföras parallellt med och på basis av en reformerad

Om provisorisk lösning av frågan om skatteuppbörden. (Forts.)
folkbokföring. Vidare tycks det förhålla sig så, att svårigheterna äro ytterligt stora att få denna folkbokföringsreform genomförd i så pass god tid, att det nya uppbördsförfarandet kan träda i kraft redan från och med 1947. Detta innebär otvivelaktigt en stor besvikelse för den opinion, om vilken finansministern nyss sade, att den först på sista tiden har mognat för en reform av detta slag. Om det är riktigt — och det är det kanske — vill jag dock tillägga, att i närvarande stund är opinionen otvivelaktigt inte bara mogen, utan därtill ganska otålig. Ser man tillbaka på frågans historia, måste man säga sig, att spåren förskräcka. Den riksdagsskrivelse, som gav upphov till de många utredningarna, avlämnades dock redan 1921. Sedan dess ha vi, om jag räknat rätt, haft åtminstone fyra utredningar, och den femte är nu i gång. Det förefaller, som om man här skulle ha fastnat i ett fullkomligt moras av kameralistisk expertis, och jag vill i likhet med en föregående talare hemställa till finansministern, om det inte skulle vara möjligt att frigöra sig från detta vidlyftiga utredningsväsende. Även om man tvingas över på en partiell reform, som inskränker sig uteslutande till löntagarna, vinner man dock därmed, att två tredjedelar av landets skattedragare komma i åtnjutande av de fördelar, som äro förknippade med ett skattebetalningssystem sådant som det, som nu projekteras.

Jag ber också att få erinra om att det dock har varit möjligt för andra länder att med mindre omgång genomföra reformer av detta slag. England har gjort det mitt under brinnande krig, och i Tyskland hade man, redan innan den nuvarande regimen kom till, ett skatteuppbördssystem, som i långt högre grad än vårt nuvarande svenska svarade mot skattedragarnas rimliga anspråk på bekvämlighet vid skatteuppbörden.

Jag tillåter mig alltså att instämma i den vädjan, som redan har utgått från en föregående talare, att finansministern allvarligt måtte överväga möjligheten att genomföra denna reform efter partiella och provisoriska linjer.

Herr statsrådet **Wigforss**: När man gör jämförelser med andra länder, skall man komma ihåg, att vad som har försvårat saken här i vårt land är, att vi ha velat kombinera en uppbörd vid källan av statsskatt med en av kommunalskatt. Det förslag, som för några år sedan framlades av den Laurinska kommittén, togs, så vitt jag förstår, oförändrat och genomfördes i Finland för statskattens del. Men svårigheterna att även ta med kommunalskatten äro uppenbara, och var och en förstår också, att det är i allra högsta grad önskvärt, att man har även den med. I England har man kunnat genomföra en skatt vid källan för löntagare, men som herr Knut Petersson vet, äro inte de kommunala skatterna med där, eftersom dessa äro av helt annat slag i England. Därför har saken där inte mött på långt när samma svårigheter.

Det var dock inte för att säga detta, som jag begärde ordet, utan för att säga, att jag kommer att pröva alla vägar, som överhuvud taget äro möjliga för att komma fram till en reform i detta hänseende. De, som äro oroliga för att folkbokföringsförslaget skall lägga hinder i vägen, vill jag erinra om att en proposition därom, så vitt jag förstår, kommer fram nu på våren. Det blir alltså möjligt för riksdagens ledamöter att själva avgöra, huruvida en sådan reform kan genomföras och huruvida den är en nödvändig förutsättning för uppbördsreformen. Om ett förslag från de sakkunniga i fråga om uppbörden också kommer på våren, kan all den lekmannasakkunskap, som icke varit anlitad, komma till tals innan beslutet fattas på hösten i år, och alla uppslag till att genomföra reformen snabbare, vilka från andra håll kunna komma fram, ha ju full frihet att göra sig gällande.

Om provisorisk lösning av frågan om skatteuppbörden. (Forts.)

Herr Wahlund: Herr talman! Med anledning av vad herr Petersson i Göteborg anført, vill jag, för att det inte skall bli något missförstånd, bara säga ifrån, att vad jag har sagt är, att jag inte underskattar svårigheterna att genomföra det nya folkbokföringsförslaget i tid, men att en enhällig folkbokföringskommitté, jag själv, chefen för statistiska centralbyrån och den organisatoriska expertis, som varit tillkallad, äro övertygade om att det går.

Herr Andersson, Elon: Jag vill inte på något sätt nedslå professor Wahlunds optimism, på vilken jag personligen sätter mycket stort värde och som jag tror är värdefull också när det gäller att arbeta igenom vissa reformer, men jag vidhåller min fruktan för att hans optimism i detta fall är något för stor.

Jag skulle dessutom, herr talman, vilja ytterligare understryka, att det kanhända också vore av värde för folkbokföringens omläggning, om man inte behövde forcera igenom den med tanke på att den skulle ligga till grund för en reform av annat slag, som vi hellre önska genomförd än en omläggning av folkbokföringen. Jag tror, att det skulle vara till mycket stort gagn, om man kunde genomföra den förändrade folkbokföringen i så pass långsamt tempo, att man, innan den blev slutgiltigt genomförd i hela landet, hade genom praktiska prov kunnat förvissa sig om vilket system och vilka detaljer i detta system, som äro bäst både ur ekonomisk och ur administrativ synpunkt. Detta är också en sak, som gör, att jag tycker, att det skulle vara ytterst önskvärt, om man kunde tänka sig möjligheten att genomföra en uppbördsreform provisoriskt eller partiellt utan att ovillkorligen koppla samman den med folkbokföringens omläggande.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Mannerskantz* till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet riktat en så lydande fråga: »Är statsrådet i tillfälle avgiva en förklaring att, i vad beror på regeringen, krigskonjunkturskatt icke hädanefter kommer att utgå å försäljningar av brännved och massaved?»

*Ang. krigs-
konjunktur-
skatten å för-
saljningar av
brännved och
massaved.*

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **Wigforss**, som förklarat sig ännu vid detta sammanträde besvara jämväl herr *Mannerskantz*' berörda fråga, erhöll ännu en gång ordet och anförde: Herr talman! Herr *Mannerskantz* har frågat mig: Är statsrådet i tillfälle avgiva en förklaring att, i vad beror på regeringen, krigskonjunkturskatt icke hädanefter kommer att utgå å försäljningar av brännved och massaved?

Till svar härå får jag meddela, att det betänkande angående krigskonjunkturskatt för år 1945 samt angående avveckling av krigskonjunkturbeskattningen, som kort före årsskiftet ingavs av 1944 års allmänna skattekommitté, för närvarande är ute på på remiss hos ett större antal myndigheter och organisationer med den 15 februari såsom angiven slutdag för remissens besvarande, samt att regeringen icke kommer att taga någon ställning till dessa spørsmål förrän efter det remissbehandlingen avslutats och ärendet i vanlig ordning beretts inom finansdepartementet.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet för svaret och även för att jag har fått tillfälle att ta del av det på förhand. Jag kan emellertid inte dölja, att syftet med min fråga har kommit bort. Jag trodde nämligen, att man hade beslutat sig för att inte fortsätta med krigskonjunkturskatten på skogsprodukterna, i varje fall beträffande veden, vilken man ju redan tidigare varit tveksam om. Hade det varit så, att man här i dag hade kunnat säga, att det inte vidare skall utgå någon krigskonjunktur-

Ang. krigskonjunkturskatten å försäljningar av brännved och massaved.
(Forts.)

skatt på bränn- och massaveden — ty även den senare hör hit — hade det varit en stimulans, som jag tror hade gjort väl så mycken nytta som det åläggande om avverkning, som nu gjorts. Enligt min mening borde det i september månad i höstas ha sagts ifrån, att detta osäkerhetsmoment skulle komma bort. Då hade säkert en eller annan miljon kubikmeter mera blivit huggen. Det är nämligen just osäkerhetsmomentet, som här är den psykologiskt avhållande faktorn. Det finns knappast någon människa, som på förhand kan räkna ut, om hon kommer att bli utsatt för krigskonjunkturskatt eller icke för vedavverkning och vedförsäljning. Jag har verkligen försökt att göra det, men jag får säga, att jag inte har kunnat göra det, så att jag varit säker om resultatet, och jag har inte heller träffat på någon annan skogsägare, som har kunnat med säkerhet räkna ut det på förhand.

Några nämnvärda pengar får statsverket väl inte in på krigskonjunkturskatten på bränsle, men däremot medför ju detta avhållande moment ett underskott i avverkningarna, som sedan föranleder statsmakterna att kosta på mycket dyrbara anordningar för att stimulera vedavverkningen, anordningar som jag tror skulle ha varit åtminstone i viss utsträckning obehövliga. Staten gör här en ren nettoförlust. Bränslet är ju så hårt prisreglerat, att man inte kan säga, att det uppstår krigsvinster på det, och även om det finns en och annan skogsägare, som har kort och billig utdrivning, så ger det honom i alla fall inte ett rotnetto, som man kan säga är krisbetonat, ty en sådan skogsägare har redan förut haft rätt goda netton på sin ved genom den billiga utdrivningen.

Jag tycker, att statsråden borde hjälpa varandra litet grand. Det ena statsrådet borde se till, att inte det andra får onödiga svårigheter. Här tycker jag, att regeringen skulle ha kunnat komma överens om att bryta ut bränslet och tillkännage det, oavsett remissförfaranden och kommande proposition om krigskonjunkturskattens vara eller icke vara. Den föregående interpellanten sade på denna plats, att han undrade, om inte genomförandet av hans önskemål förhindrades av alltför mycket byråkrati. Jag undrar inte, om det är så i mitt fall. ty jag påstår, att det är för mycket byråkrati, som gjort, att man inte kunnat bryta denna sak och ordna frihet från krigskonjunkturskatt här. Då hade man kanske fått bättre bränsletillgång nästa vinter, så att industriernas drift blivit mera säkrad och ett antal människor sluppit frysa. Jag vill inte påstå, att detta är avgörande för saken, men det har bidragit — hur mycket, är svårt att bedöma.

Jag hoppas således, herr statsråd, att man, när frågan tas upp till avgörande, verkligen skall bestämma sig för att ta bort krigskonjunkturskatten på detta objekt då den ju inte ger några pengar, men väl åsamkar statsverket förluster.

Herr Sundberg: Herr talman! Ehuru alla i detta land torde vara medvetna om att vår bränsleförsörjning nu är mera prekär än någonsin genom upphörandet av importen av fossilt bränsle och att ur den synpunkten vedavverkningen borde forceras och ökas, har likväl programmet för årets vedavverkning inte kunnat hållas på samma sätt som tidigare. Härvidlag föreligga förvisso många försvårande faktorer, men det råder enligt min mening intet tvivel om att interpellanten har satt fingret på en av de ömmaste av dessa besvärande punkter i fråga om möjligheten att få fram ved. Det må vara viktigt att höja priserna på veden, att ge premier etc. för att stimulera vedavverkningen, men jag för min del är övertygad om att det i lika hög grad, ja, beträffande vissa skogsägarkategorier i kanske ännu högre grad är viktigt att med ett resolut grepp få bort krigskonjunkturskatten på försäljningen av ved och massaved. Jag hem-

Ang. krigskonjunkturskatten å försäljningar av brännved och massaved.
(Forts.)

ställer till regeringen att ta denna fråga under allvarligt övervägande och se till, att den löses och löses snabbt. Härvidlag kan man ju i alla fall inte anföra samma motskäl som när det gällde den nyss diskuterade provisoriska lösningen av uppbördsfrågan. Här räcker det med ett snabbt beslut av regering och riksdag — några komplikationer i beskattningsmaskineriet följa inte därav. Jag är övertygad om att ett sådant beslut omedelbart skulle utlösa ett väsentligt större intresse från skogsägarnas sida att göra vad de kunna för att öka vedavverkningarna.

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 36, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 42, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 46, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läkarkonsten.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Hages* motion, nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1945/46 under riksstatens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å riksstaten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor.

Ang. kostnaderna för kommittéväsendet.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

a) besluta, att det Kungl. Maj:t senast för budgetåret 1944/45 lämnade be- myndigandet att medgiva överskridande av genom riksdagens beslut maxime- rade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal skulle efter utgången av budgetåret 1944/45 äga fortsatt giltighet för budgetåret 1945/46;

b) medgiva, att dyrtidstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1945/46 finge i huvudsaklig överensstämmelse med i stats- rådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1945 förordade grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t;

c) besluta, att utgifterna för dyrtidstillägg skulle beträffande befattnings- havare och pensionärer vid de affärsdrivande verken eller vid av dessa övertagna företag eller inrättningar utgå av de medel, av vilka verkets utgifter i övrigt bestredes;

d) besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i övrigt i förevarande utlåtande anført.

Ang. kostnaderna för kommittéväsendet. (Forts.)

I motiveringen hade utskottet under punkten 4 omnämnt, att i riksstatsförslaget för nästa budgetår kommittéanslagen i ett par fall upptagits till väsentligt förhöjda belopp och att i annat sammanhang betydande förstärkningar av vissa av de för innevarande budgetår anvisade anslagen äskats.

Herr Ström: Herr talman! Så här i riksdagens början hinna ju ledamöterna med att studera de utlåtanden, som komma från utskotten, vilket när det lider mot riksdagens slut ingalunda alltid är fallet. När man nu läser utskottens utlåtanden, kommer man på många egendomliga företeelser, som observeras. Jag har här i dag begärt ordet på två punkter, och den första av dessa gäller kommittékostnaderna, som redovisas under punkt 4 å s. 6 i detta utlåtande.

Det är ganska märkliga uppgifter som här lämnas, vilka synas mig delvis förklarliga och delvis mindre förklarliga. För nästa budgetår äskas anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga med ett belopp, som innebär en utgiftsökning med ca 40 procent av det belopp, som anvisades å riksstaten för år 1939/40. Hur kraftig denna ökning är, framträder särskilt när man tänker på att statsmakterna under samma tid högst väsentligt skurit ner de verkliga omkostnaderna för t. ex. hela kulturbudgeten och flera andra områden. Det ser ut som om kommittéväsendet icke räknades med till det område, där besparingssträvandena ha fått göra sig gällande.

Det förklaras nu att vad vi här observera icke är en allmän anslagsökning, utan att de största ökningarna falla på femte och sjunde huvudtitlarnas anslag och att orsaken till den ogynnsamma utvecklingen »är att söka i tillkomsten av ett fåtal omfattande, mycket kostnadskrävande utredningar, vilka närmare specificeras vid anmälan av de olika anslagspunkterna». Jag skulle vilja tillägga, att man utöver femte och sjunde huvudtitlarna kan observera en väsentlig utökning också när det gäller jordbruksdepartementets område, åtminstone så vitt angår kommittéernas antal.

Man frågar sig då, om det kommer något positivt ut ur dessa väldiga utredningar, som draga så enorma kostnader, att de under krigets lopp — då vi måste vara särskilt sparsamma med, som det kallas, improduktiva utgifter — ha ökats med 40 procent. Ja, i vissa fall är det alldeles påtagligt, att kommittékostnaderna kunna anses berättigade, men när man går igenom den väldiga luntan om kommittéernas arbetsuppgifter, sammansättning och kostnader och ser vilka som sitta, överbelastade med tusen andra uppdrag, i dessa olika kommittéer, så frågar man sig, om detta kan vara en riktig metod för att nå ett produktivt resultat och om det är värt uppoffringen att öka kostnaderna så väsentligt, som man även i år begär.

Det synes mig, som om allmänheten och skattedragarna måste fråga sig, om detta är rationellt. Finansministern säger själv, att det inte är det, och han uttalar enligt redogörelsen i statsutskottets utlåtande följande: »Angelägenheten av planmässighet och effektivitet även på ifrågavarande område har departementschefen ansett påkalla att utredningsväsendet tid efter annan underkastas en granskning i rationaliseringssyfte. Åtgärder ha under hösten vidtagits för en genomgång av de arbetande kommittéernas arbetsplanering. Under den närmaste tiden ha dessa åtgärder ansetts böra i lämplig form fullföljas. Resultatet av den avsedda översynen kan dock icke väntas påverka det beräknade medelsbehovet.» Man rationaliserar alltså, och det är högeligen påkallat, men likafullt äro kostnaderna att beräkna till stora och ständigt ökade belopp.

Jag måste, herr talman, säga mig att det föreligger något fel i vårt arbetsätt. Det förefaller mig, som om statsmakterna ha kommit in i en byråkra-

Ang. kostnaderna för kommittéväsendet. (Forts.)

tisk tågorrdning, en trampkvarn, där kommittéerna själva förvandlas till byråkratiska ämbetsverk och därvid det tar årtal för dem att komma till ett resultat. När sedan förslagen framläggas efter tidsödande och dyrbara utredningar, föranleda de ofta icke alls något verkligt beslut eller någon väsentlig åtgärd. Vi ha ju nyss behandlat en fråga, som legat under utredning i 20 år, och de, som äro pessimister, sågo här under debatten inte någon lösning skymta ännu under de närmaste åren.

Skulle det vara förmätet, herr talman, att i all vördsamhet hemställa till Kungl. Maj:t att icke bara granska en och annan kommitté, utan att undersöka kommittéväsendet som sådant och pröva, om detta är den rätta vägen och om det motsvarar kostnaderna och ger förväntade praktiska resultat?

Jag har intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet för förskottsstaten för försvarsväsendet ävensom allmänna förskottsstaterna I och II;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser hov- och slottsstaterna;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

I förevarande utlåtande hade utskottet för riksdagen anmält, att vid den granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, som utskottet grundlagsenligt förehaft, någon anledning till anmärkning icke förekommit.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Herr Undén: Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet ger i sin något torra kanslistil inte någon riktig uppfattning om att justitieombudsmannens ämbetsberättelse i år är ovanligt innehållsrik och intresseväckande. Justitieombudsmannen har ju företagit två särskilt ingående utredningar och framlagt resultaten av dessa i skrivelser till Kungl. Maj:t, och vidare behandlas i hans berättelse bland de konkreta ärendena också sådana fall som äro av speciellt intresse för riksdagens ledamöter.

Justitieombudsmannen har som bekant i främsta rummet till uppgift att vara en medborgarnas värnare mot ämbetsmännen, mot byråkratiska övergrepp och misstag, och vi veta att en sådan institution är ganska unik för vårt land i hela världen. Endast Finland, vars historia länge varit gemensam med vår, har en justitieombudsman med liknande uppgifter. Justitieombudsmannen brukar ju ibland förmana, ibland låta åtala ämbetsmän med anledning av begångna felaktigheter, men ibland inskränker han sig till ett uttalande rörande de åt-

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
gärder, som verkställt, utan att rikta någon direkt anmärkning mot vederbörande ämbetsman. Detta kan stundom bero på att justitieombudsmannens behörighetsområde har en gräns; han får nämligen inte ge sig in på åtgärder av de allra högsta topparna i förvaltningen, Kungl. Maj:ts egen regering, utan då nöjer han sig med att betona, att mot vederbörande tjänsteman icke finns anledning till kritik.

Det är icke utan att man i ett par fall i den föreliggande ämbetsberättelsen just har exempel på ett sådant ståndpunktstagande från justitieombudsmannens sida. Han har nöjt sig med att säga, att mot den och den ämbetsmannen icke finns tillräcklig anledning till kritik, oaktat det av den lämnade redogörelsen för saken framgår, att han ej delar den uppfattning eller lagtolkning, som legat till grund för den åtgärd, varom är fråga. Jag skall tillåta mig att säga några ord i anslutning till vissa av dessa frågor, som behandlas i justitieombudsmannens ämbetsberättelse.

Den första saken har kanske ett speciellt intresse för denna kammare, eftersom den var föremål för en ganska livlig debatt här — det var rätt länge sedan, i november 1943. Poliskammaren i Stockholm hade utfärdat förbud mot vidare uppförande av ett norskt teaterstycke, vilket förbud medförde en del rabalder i pressen. Här i riksdagen framställdes en interpellation, som riktades till utrikesministern, och denne svarade, att han tog det fulla ansvaret för polisens åtgärder i denna sak och att han delade det med sina kolleger i statsrådsberedningen. Polisens åtgärd hade i själva verket inspirerats från utrikesdepartementet efter beslut i allmän statsrådsberedning, och motivet för ingripandet var, att stycket ur utrikespolitisk synpunkt ansågs synnerligen betänkligt. Detta är nu emellertid som bekant inte tillräcklig grund för att här i detta gamla rättssamhälle förbjuda uppförandet av ett teaterstycke, utan det fordras också någon rättsgrund. En sådan presenterades även i interpellationssvaret. Den fanns ju inte i grundlagen, som avhandlar frågan om tryckta skrifter, som kunna väcka missnöje hos främmande makt, och inte heller fanns rättsgrunden i civillagen, som bl. a. behandlar filmcensuren, utan man fick gå ända ner till en kommunal stadga, ordningsstadgan för rikets städer av år 1868, för att finna den önskade rättsgrunden. Det var för övrigt inte så besvärligt för utrikesministern, eftersom en företrädare i ämbetet, baron Ramel, tidigare hade gått samma väg och kommit till detta resultat, fastän det då gällde en revy av något mera lättfärdigt slag än det allvarliga skådespel som här var i fråga. Och ordningsstadgan — som ju innehåller varjehanda bestämmelser till skydd för bl. a. anständighet i det offentliga livet, för att citera utrikesministerns ord i interpellationssvaret — säger också, att om det i en allmän föreställning förekommer någonting som är mot lag stridande, så kan föreställningen av polisen förbjudas. Detta skådespel innehöll nu enligt interpellationssvaret vissa brottsliga moment. De kunde innefattas i begreppet förargelseväckande beteende, som ju enligt strafflagen är ett brott.

Justitieombudsmannen fick sedermera på grund av en anmälan från interpellanten anledning att befatta sig med denna sak, och han har kommit till resultatet att förargelseväckande beteende i detta fall ej kan anses ha förelegat. »Det synes mig» — säger han i sin ämbetsberättelse — »emellertid mindre sannolikt, att blotta framförandet av ett dramatiskt verk med allvarlig syftning skulle, av skäl som utrikesdepartementet i sitt meddelande till Ros åberopat, kunna medföra straff enligt 11 kap. 15 § strafflagen.» Detta lagrum behandlar frågan om förargelseväckande beteende. Justitieombudsmannen har med andra ord underkänt rättsgrunden för det utfärdade förbudet och alltså givit en del ledamöter här i kammaren rätt i de betänkligheter de anförde mot det resonemang, som i interpellationsdebatten fördes från utrikesministerns si-

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

da. Justitieombudsmannen vänder sig naturligtvis endast till polismästaren — han har ju inte att rikta någon kritik gentemot Kungl. Maj:ts regering eller statsrådsberedningen — men hans uppfattning är i alla fall ganska klar.

Man kan nu fråga sig, varför inte teaterdirektören överklagade förbudet. Det hade han ju möjlighet till, och att underlåta det var kanske en försummelse. Han hade emellertid sina goda skäl att inte försöka sig på den utvägen; det skulle nämligen ha blivit en återvändsgränd för honom. År 1940 inträffade någonting liknande, då utrikesministern, förmodligen också i det fallet med statsrådsberedningens gillande, hade förbjudit en scenbild jämte tillhörande kuplett om den trojanska hästen, som förekom i en revy här i Stockholm. Karl Gerhard överklagade polismyndighetens beslut hos ingen mindre än Kungl. Maj:t, den högsta instansen i dessa mål. Kungl. Maj:t kan som bekant uppträda i olika skepnader — ibland är det Kungl. Maj:t i regeringsrätten, ibland Kungl. Maj:t i högsta domstolen och ibland Kungl. Maj:t i statsrådet — och i detta fall visade det sig, att det var Kungl. Maj:t i statsrådet som hade att handlägga Karl Gerhards besvär rörande den förbjudna scenbilden i revyn. Kungl. Maj:t i statsrådet var till på köpet denna gång en tillförordnad regering, där hans excellens herr utrikesministern satt som ordförande, och då kunde man ju inte gärna tänka sig, att han skulle göra annat än stadfästa polismyndighetens av utrikesdepartementet inspirerade förbud mot skådespelet.

Nu är det kanske inte så alldeles tillfredsställande med en sådan instansordning. Det riktiga hade naturligtvis varit — som också justitieombudsmannen framhåller i sin skrivelse till polismästaren — att denne fullföljt tankegången, att här förelåg ett brott, genom ett åtal mot dem, som gjort sig skyldiga till detta förmenta förargelseväckande beteende. På så sätt hade man fått saken prövad inför domstol. Som det nu var, hade polismästaren inte gjort någon självständig undersökning. Varken han själv eller något ombud för honom hade bevisat skådespelets uppförande, utan han hade till sitt förfogande en liten promemoria av en tjänsteman i utrikesdepartementet, som på 10 rader gav en mycket summarisk exposé över skådespelets innehåll och dess förment förargelseväckande partier. Om nu denna sak kommit inför domstol och kanske gått upp till hovrätten och högsta domstolen, hade det ju blivit en föredragning av helt annan omfattning än dessa 10 rader; en föredragning i hovrätten eller av en revisionssekreterare i högsta domstolen brukar ju, även i obetydliga frågor, ta åtskilliga timmar, och rättens medlemmar skulle säkert ha lagt sig vinn om att läsa hela skådespelet innan de dömt om dess brottslighet.

Visserligen hade saken varit före i statsrådsberedningen, men det är en mycket upptagen institution, som naturligtvis inte kan ägna så värst många minuter åt ett ärende av denna art. Man kan nästan frukta, att den där 10-raderspromemorian var föredragningspromemoria även i statsrådsberedningen, och så kom man till detta oriktiga resultat. Genom att nu inte åtal har anställts, kvarstår ett intryck av godtycke som, för att citera justitieombudsmannens ämbetsberättelse, »lätt kan komma att vidlåda ett administrativt beslut av förevarande slag». Jag tycker det är anledning att stryka under detta uttalande.

Jag skall sedan tillåta mig säga ett par ord om de framställningar till Kungl. Maj:t, som justitieombudsmannen har gjort. En av dem utgör en mycket omfattande undersökning av de domar, som fällts med tillämpning av stadgandet om olovlig underrättelseverksamhet i 8 kap. strafflagen. Som bekant har icke minst i denna kammare åtskilliga gånger framhållits, att bestämmelserna om straff för olovlig underrättelseverksamhet i sonliga fall ha drabbat mycket olyckligt. De ha bl. a. tillämpats mot norrmän, som kommit hit såsom flyktingar och givit upplysningar om förhållanden av militär eller politisk art i deras ockuperade hemland till sitt eget lands representanter eller

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

till dessas allierade och deras representanter här i landet. Vid flera tillfällen har den dåvarande justitieministern här i kammaren viftat bort dessa farhågor med att säga, att sådana enstaka underrättelser om förhållanden i det ockuperade landet inte komma in under detta straffbud, eftersom där talas om olovlig underrättelseverksamhet och i ordet verksamhet ligger, att det skall vara en fortgående följd av handlingar. Hur tillämpningen varit, har man inte så noga kunnat konstatera, ty över dessa domar vilar sekretessens slöja, och man har hittills därför fått gå efter hörsägen. Nu har emellertid justitieombudsmannen dragit fram inte mindre än 17 exempel på domar i underrätter och hovrätter, där man kan säga att det icke varit fråga om en serie av handlingar, utan om enstaka sådana, eller där det åtminstone kan betvivlas, att man kan tala om verksamhet i den betydelse, justitieministern inlade i ordet, då frågan var på tal här i riksdagen. Sedan jag läst denna redogörelse, måste jag säga, att mina farhågor vida ha överträffats av verkligheten. Jag hade inte trott att det skulle finnas ett så stort antal domar, som på det viset följt helt andra normer än den vi lugnades med av dåvarande justitieministern, då han försvarade det gällande strafflagsstadgandet.

Jag kan inte låta bli att nämna ett fall, därför att det förefaller mig vara särskilt besynnerligt. Det gäller en norrman, som förutom för bedrägeri dömts även för den gärningen, att han underlåtit att för myndigheterna ange en svensk medborgare, som hade bedrivit olovlig underrättelseverksamhet till förmån för de förenade nationerna. Man ställer alltså norska flyktingar under straffhot, därför att de inte underrätta svenska myndigheter om att de känna till att det bedrivs olovlig underrättelseverksamhet. Justitieombudsmannen säger nu med allt fog, att vi inte behöva befara sådana domar i framtiden, då man numera ju satt en spärr på den här paragrafen genom att bestämma, att åtal inte får ske utan Kungl. Maj:ts medgivande. Jag skall därför inte ytterligare gräva i dessa frågor, som vi alltför ofta haft tillfälle att diskutera här i kammaren.

Den andra större framställning, som justitieombudsmannen gjort, gäller tvångsmedelslagens tillämpning. Det är också en mycket intresseväckande redogörelse.

Första lagutskottet säger på denna punkt endast, att »de spörsmål, som vid denna undersökning uppkommit, torde i annat sammanhang böra bli va föremål för riksdagens behandling», och under sådana förhållanden skall jag inte stanna vid frågan. Jag endast skulle vilja helt allmänt göra det förbehållet, att det finns mycket att säga i anledning av denna justitieombudsmannens redogörelse, och jag hoppas, att det verkligen är riktigt, som utskottet säger, att kamrarna bli i tillfälle att diskutera dessa frågor i annat sammanhang under årets riksdag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, lades det nu ifrågavarande utlåtandet till handlingarna.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 maj 1941 (nr 243) om rätt för arrendator att bortföra stråfoder m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1944/45, såvitt propositionen avser jordbruksärenden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa kostnader för utredning rörande Klingvallsåns regleringsföretag år 1939 i Malmöhus län.

Ang. statsbidrag till Klingvallsåns regleringsföretag.

I en till riksdagen den 8 december 1944 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 5, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att till bidrag för bestridande av kostnader för utredning m. m. rörande Klingvallsåns regleringsföretag år 1939 i Malmöhus län finge från statens avdikningsanslag utgå ett belopp av 6 650 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Herr Ström: Herr talman! Det finns en liten å i Malmöhus län, som är särskilt märklig. Den heter Klingvallsån, och den flyter fram genom det berömda Vombs ängar och en rad andra märkliga naturminnesplatser. Denna å är särskilt märklig, därför att den har ett säreget lopp och därför att inom dess område finns något av det yppersta vi äga av svensk djurvärld och delvis även växtvärld.

Redan tidigt var det tal om att reglera denna å, med risk således att hela floran och faunan förstördes. Det restes en mycket kraftig opinion mot detta i Skåne och för övrigt i hela vårt land, men likafullt begärde friherre Ramel på Övedskloster m. fl. synförrättning för att få till stånd en reglering av denna å med dess tillflöden för torrläggning av marken däromkring, trots att därigenom skulle förstöras något av det yppersta vårt land äger av naturminnesmärken.

Synemännen förordade detta regleringsföretag, och företaget skulle benämnas Klingvallsåns regleringsföretag år 1939. Över synemännens utlåtande anförde emellertid kammarkollegium besvär vid Söderbygdens vattendomstol — dess bättre ha vi ett kammarkollegium — under yrkande om undanröjande av synemännens utlåtande, men vattendomstolen biföll synemännens hemställan. Den fann i utslag den 1 juli 1940, »att företaget visserligen skulle inverka menligt på landets djur- och växtvärld men att hinder för företagets genomförande icke kunde på grund därav anses föreligga». Jag skall dock inte ingå på detta mycket märkliga uttalande. Lyckligtvis finns det en vattenöverdomstol, som hade något större förstånd, dit kammarkollegium, som slog vakt om denna utomordentliga klenod, vände sig. Vattenöverdomstolen upphävde det tidigare beslutet med motivering, att ett genomförande av företaget skulle innebära betydande förlust för landets djurvärld. Vid sådant förhållande kunde, enligt vattenöverdomstolen, på grund av stadgandet i 7 kap. 39 § första stycket andra punkten vattenlagen det sökta tillståndet icke meddelas. Vattenöverdomstolen kunde således med klara belägg ur lagen visa, att det var oriktigt att förfara så som synemännen och vattendomstolen gjort. Vattenöverdomstolen upphävde därför vattendomstolens utslag och förklarade, att företaget icke finge komma till stånd samt att förrättningskostnaderna skulle mellan sökandena fördelas i förhållande till den båtnad av företaget som för envar av dem beräknats. — Märk väl, att vattenöverdomstolen ansåg, att dessa personer, som mot, man kan säga en enhällig opinion i landet, velat förstöra detta naturminnesmärke för egen ekonomisk vinnings skull, helt naturligt skulle bära kostnaderna för detta försök att förbättra sin ställning.

Ang. statsbidrag till Klingvallsåns regleringsföretag. (Forts.)

Sedan målet fullföljts till Kungl. Maj:t fann Kungl. Maj:t i dom den 30 mars 1942 lika med vattenöverdomstolen att på grund av bestämmelserna i 7 kap. 39 § första stycket andra punkten vattenlagen hinder mötte mot ett förslag av den omfattning, som avsåges i synenämndens utlåtande, och prövade därför rättvist fastställa det slut vattenöverdomstolens dom innehölle.

Därmed var den viktiga saken räddad och detta underbara naturområde skyddat. Men sedan kommer fortsättningen, och det är denna som föranlett mig att begära ordet. Sedermera kommo nämligen dessa herrar, som begärt synen och som velat förstöra detta utomordentliga naturminnesmärke, in med begäran, att Kungl. Maj:t och kronan och svenska staten måtte betala deras kostnader. Dessa ville de inte själva betala, utan det skulle svenska staten göra, och de presentera en räkning på 11 590 kronor 47 öre.

Lantbruksstyrelsen, som yttrar sig, finner att det bör utgå ett statsbidrag till dem från statens avdikningsanslag med 75 procent av kostnaderna eller med i runt tal 7 450 kronor. Lantbruksstyrelsen stöder sig på att det tidigare förfarits på detta sätt i ett liknande fall — något som jag inte mäktat kontrollera.

Statskontoret, vilket eljest är så sparsamt, som vi nogsamnt känna till, har funnit sig böra gå med på ett belopp av i runt tal 6 650 kronor, också stödjan- de sig på de principer, som tidigare tillämpats.

Ärendet har således nu kommit till riksdagen efter föredragning av statsrådet Rubbestad, som vi veta är särskilt mån om statens egendom och om sparsamhet med statens medel. Statsrådet säger: »Bidraget synes böra utgå i enlighet med de i 14 § kungörelsen den 30 juni 1939 (nr 431) angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag angivna grunderna och bör, med hänsyn till vad statskontoret anfört, beräknas å de för syneförrättning m. m. upptagna kostnaderna, 8 863 kronor 13 öre. På grund härav förordar jag, att för ifrågavarande ändamål må anvisas ett belopp av i runt tal 6 650 kronor, vilket belopp bör utgå av statens avdikningsanslag. Härtill synes riksdagens medgivande böra inhämtas. Beloppet torde icke böra inräknas i det belopp, som enligt riksdagens medgivande för visst år må beviljas jämlikt gällande bestämmelser för avdikningsanslagets användning.»

Utskottet säger endast: »Kungl. Maj:ts förevarande förslag ansluter sig till de principer riksdagen tidigare i ett liknande ärende givit uttryck åt. Utskottet har därför intet att erinra mot förslaget och hemställer följaktligen, att riksdagen må bifalla förevarande proposition.»

Detta är, herr talman, en relation av ärendet. Detta ärende är i flera avseenden ganska märkligt — först och främst detta förhållande, att det genom ett tidigare prejudikat synes vara fastställt, att om någon begär torrläggning eller avdikning för att förstärka sitt eget jordbruk och detta misslyckas på grund av att det strider mot allmän lag, skall staten betala kostnaderna. Var på andra områden finns något motsvarande att hänvisa till? Vi veta, att till och med sådana, som blivit orättfärdigt dömda, inte kunna — åtminstone finns det inte ännu någon lag därom — få ut något skadestånd, men i detta fall är staten så liberal och gentil, att enskildas spekulationer i markutvinningar honoreras med statsmedel på bekostnad av allmänna intressen.

Jag undrar, om inte jordbruksutskottet, som här hänvisat till ett tidigare ärende, borde ha funnit, att detta utgjorde ett orimligt prejudikat, och fastslagit, att det icke kan vara rimligt, att staten skall betala dessa kostnader. Det måste stå i motsättning till allmänt rättsmedvetande, att staten träder emellan i fall som dessa. Det rör sig i detta fall visserligen om ett ringa belopp, men hela denna fråga är principiellt av ganska stor betydelse.

Ang. statsbidrag till Klingvallsåns regleringsföretag. (Forts.)

Då kammarens ledamöter, herr talman, sannolikt inte hunnit förbereda sig på detta ärende och jordbruksutskottet förmodligen inte heller närmare penetrerat dess innebörd och då ett avslag efter votering skulle kunna tolkas såsom ett fastslående ytterligare av dessa orimliga principer, finner jag mig inte våga ställa ett yrkande om avslag. Jag vill emellertid göra en vördsam hemställan till jordbruksutskottet, att jordbruksutskottet icke måtte uppfatta sin ställning så, att det i vått och torrt endast har att slå vakt om alla förslag, vilka de än må vara, som komma från jordbrukarhåll, utan att det måtte pröva dem på samma sätt som statsutskottet prövar ärenden på andra områden. Eljest kan man enligt mitt förmenande lätt komma dithän, att man får en särskild praxis då det gäller jordbruksfrågor och jordbruksanslag och en annan praxis då det gäller andra frågor och anslag. Det kan i längden inte vara gynnsamt och nyttigt för jordbruket och inte heller för jordbrukarna.

Jag vill därför hemställa till jordbruksutskottets talesman, som jag ser har begärt ordet, att han ville säga, att det här icke är fråga om ett prejudikat, så att sedan varenda en i detta land, som i eget intresse begär en torrläggning, varom utredningen drar stora kostnader, men som får avslag, kan skicka räkningen till Kungl. Maj:t och riksdagen och säga: »Var snälla att betala denna räkning — det är visserligen jag som satt i gång det hela och som skulle ha nytta av det, men Kungl. Maj:t och kronan är ju till för att betala alla jordbruksräkningar!»

Herr Tjällgren: Herr talman! När jag begärde ordet, trodde jag att herr Ström skulle ställa yrkande om avslag på utskottets föreliggande utlåtande. Det gjorde han emellertid inte, men jag skall ändå be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I själva saken skulle jag vilja säga, att jag tror, att herr Fredrik Ström inte läst utlåtandet så väl, ty jag vill fästa uppmärksamheten på att dessa jordägare ju levde i den goda trön, att företaget skulle kunna utföras. Det blev emellertid stoppat på grund av vattenöverdomstolens och även Kungl. Maj:ts beslut. Jag vill framhålla, att en statens ämbetsman, en lantbruksingenjör, var med och tillstyrkte företaget. Dessa jordägare föranleddes således av sin goda tro om att företaget skulle kunna komma till stånd, att satsa en del pengar till en utredning — märk väl, herr Ström, det var inte till utförande av företaget, utan endast till en utredning och en undersökning, huruvida företaget var möjligt.

Jag tycker inte det är, såsom herr Ström säger, orimligt att dessa jordägare begära ersättning av staten för de kostnader de haft. Om de hade företagit utredningen på eget bevåg, borde de möjligen ha fått stå kostnaderna, men enligt min mening icke när den tillstyrkts av en statens ämbetsman jämte andra utredningsmän.

Föredragande departementschefen, statsrådet Rubbestad, har enligt min åsikt haft god anledning att förorda utbetalning av ersättning i detta fall, ty både lantbruksstyrelsen och statskontoret ha tillstyrkt att så borde ske, dock icke av hela det äskade beloppet.

Jag är därför något förvånad över herr Ströms ståndpunkt i detta ärende, och jag ber, som jag sade i början av mitt anförande, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ström: Herr talman! Vad den senare frågan angår, kan jag inte finna, att några särskilt märkliga skäl anförts vare sig av lantbruksstyrelsen eller statskontoret, ty de följa ju endast detta olyckliga prejudikat, det enda prejudikat som givits. Nu blir det två prejudikat, och det är klart, att om det blir

Ang. statsbidrag till Klingvallsåns regleringsföretag. (Forts.)
prejudikat efter prejudikat, komma kanske andra lantbrukare att lockas in på samma vägar i tro, att prejudikaten innebära att kronan skall betala allting.

Att dessa jordägare vänt sig till en statens ämbetsman och hört hans råd, är inte, synes det mig, något skäl som kan motivera, att de begära ersättning av staten. Skulle staten bli betalningsansvarig för varje råd, som ämbetsmän i detta land kunna ge enskilda medborgare, finge vi snart lägga in ansökan om statskonkurs.

Det finns likväl ett starkt skäl för mig att inte nu ställa något yrkande, och det är den omständigheten, att kammarens ledamöter och kanske inte heller utskottet äro fullt på det klara med vilka konsekvenser denna fråga kan föra med sig. Jag vill därför nöja mig med att uttala en förhoppning, att man, då härnäst ett liknande ärende kommer på jordbruksutskottets och kammarens bord, inte skall åberopa dessa två prejudikat för att åstadkomma ett tredje, utan att man måtte ta under verklig omprövning, huruvida denna princip, som för ett par tre år sedan fastslogs, är rimlig.

Jag tror, att även jordbruksutskottets ärade ordförande skall finna, att det inte är utan tveksamhet som i varje fall kammaren bifaller detta förslag. Jag tyckte, att även herr Tjällgren i själ och hjärta var rätt tveksam, när han hade ordet, fastän han ju pliktskyldigast måste yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Trots att jordbruksutskottets ärade ordförande klarlagt utskottets synpunkter, vill jag ändå, eftersom denna fråga behandlats på andra avdelningen, till vilken jag hör, säga ett par ord till herr Fredrik Ström.

Jag blev synnerligen förvånad över herr Fredrik Ströms sätt att se på denna fråga. Herr Ström har visserligen funnit ordet »natur» förknippat med dessa trakter och anser att de böra naturskyddas — hur stort värde dessa områden kunna ha ur denna synpunkt vet jag inte, och ännu mindre vet jag om de kunna jämföras med exempelvis Kolmätargränd — men om herr Fredrik Ström hade gjort sig besvär att se efter i propositionen, skulle han ha funnit, att de områden, som man med detta företag ville torrlägga, utgöra inte mindre än 865 hektar åker, 486 hektar äng och 6 hektar annan duglig mark. Det är väl ett par tre hundra jordbrukare längs Klingvallsån som beröras härav. Det skulle naturligtvis kunna utvinnas ofantligt mycket mer av dessa jordområden, sedan de blivit utdikade och torrlagda. När vi behandlade ärendet på avdelningen, tyckte jag nog — och jag gav även uttryck åt den meningen — att det var anmärkningsvärt, att man lagt så stor vikt vid den omständigheten att det i vassen längs denna å häckar ett eller annat slag av fåglar. Det är nämligen endast därför att man velat skydda dessa, som torrlägningsföretaget icke fått komma till stånd. Herr Fredrik Ström finner det orimligt att dessa människor skola av statsmedel få tillbaka en del av de kostnader som nedlagts på undersökningar m. m. Det orimliga ligger enligt mitt enkla förstånd däri, att detta företag inte fick utföras. Det är detta som jag betraktar såsom orimligt och inte att dessa människor få ersättning för en del av sina utlagda kostnader. De förlora ju ändå en del av vad de satsat.

Jag undrar verkligen om herr Fredrik Ström sett Klingvallsån annat än på kartan. Om så inte är fallet, skulle jag vilja tillråda honom att resa dit ned och se på den och prata med människorna i trakten, särskilt med de småbrukare som bo vid ån. När han får se hur de ha det ställt ekonomiskt, kanske han får anledning att ändra på sin uppfattning. Och det borde kanske också ge honom anledning att inte uppträda såsom expert i jordbruksfrågor, vilket han inte alls är.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Ang. statsbidrag till Klingvallsåns regleringsföretag. (Forts.)

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag nödgas åter begära ordet för att framhålla en sak som jag glömde i mitt förra anförande. Herr Ström ville uttala en varning, om jag får kalla det så, till herrarna i jordbruksutskottet, att de hädanefter skulle mera ingående och samvetsgrant pröva de frågor som förelades utskottet. Jag tror att det är ganska onödigt att uttala den varningen till utskottet. Jag kan försäkra herr Ström att alla som sitta i det utskottet göra allt vad de kunna för att pröva frågorna med den yttersta noggrannhet och samvetsgrannhet. Så har även varit fallet med denna fråga. Jag vill fästa uppmärksamheten vid att utskottet är enhälligt. Det har inte varit några meningsskiljaktigheter om saken.

Jag har många gånger beundrat herr Ström för hans intelligens och hans stora intresse för, jag höll på att säga, alla möjliga frågor. Men jag vet ändå inte om jag kan tillmäta hans uttalande, att han kan rannsaka hjärtan, någon större betydelse. Mitt hjärtas mening överensstämmer med vad jag yttrade i mitt anförande.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag vill säga ett par ord i anledning av herr Fredrik Ströms yttrande om de råd som statens ämbets- och tjänstemän bruka giva. Herr Ström sade att om allmänheten vid rådfrågningar och framställningar alltid skulle följa dessa råd och anvisningar, skulle det sannolikt leda till sådana konsekvenser, att staten gjorde bankrutt. Jag vet inte vilken erfarenhet herr Fredrik Ström har i detta hänseende. Den erfarenhet jag har på området säger mig, att statstjänstemännen med mycket stor ansvarskänsla handlägga de ärenden som de få sig anförtrödda och att de icke giva sådana råd, som leda till betänkliga ekonomiska konsekvenser för staten. Jag tror snarare att de tvärtom äro ganska försiktiga. Jag har ansett mig böra säga detta, eftersom statstjänstemännen inte ha tillfälle att här försvara sig mot herr Fredrik Ströms påstående.

Vad själva saken beträffar vet jag inte riktigt hur herr Fredrik Ström uppfattat detta ärende. Det gällde här ett vanligt torrlägningsföretag. Markägarna, både sådana som voro i god ekonomisk ställning och — enligt vad vi hört av en talare från orten som känner till förhållandena — även sådana som voro i mycket svag ekonomisk ställning, sökte statens medverkan för torrläggning av vattensjuka marker i syfte att göra dem mer ekonomiskt givande. Det ansöktes alltså enligt gällande bestämmelser om undersökning genom vederbörande tjänsteman, nämligen lantbruksingenjören. Det är ju ganska naturligt att man gärna ville att detta företag skulle komma till stånd. Men så uppträdde ett annat intresse häremot, nämligen naturskyddsintresset. Fråga uppstod om vilket intresse som skulle anses såsom det starkaste, och det rädde ju olika meningar om den saken. Det är möjligt att vi kunna vara tacksamma för att inte företaget blev av. Men när nu så blev fallet, fingo ju de enskilda avstå från den fördel som de skulle ha kunnat få, om de enligt vanlig ordning fått torrlägga dessa marker. Nu vill herr Ström att de även skola betala kostnaderna för själva undersökningen. Jag tycker emellertid att det är rimligt, då de nu icke fingo utföra denna torrläggning, att de åtminstone få kostnaderna täckta. Det blir inte hela kostnaden som de nu få ersättning för, men det blir i alla fall största delen. Jag måste därför säga att jag inte förstår de synpunkter som herr Ström lägger på frågan. Man får visst inte se detta så, att det är fråga om någon särställning för jordbruket. Det är i stället en sådan fråga, på vilken riksdagen brukar lägga sunda och praktiska synpunkter. Så synes ha skett i detta fall.

Herr Uhlén: Herr talman! Jag skall inte blanda mig i debatten om den ersättningsfråga, som här föreligger. Men jag har haft anledning att syssla med

Ang. statsbidrag till Klingvallsåns regleringsföretag. (Forts.)

regleringsfrågan, dels såsom tidningsman och dels på grund av att jag tillhör den drätselkamaravdelning i Malmö, som har vissa intressen att bevaka i sammanhanget. Jag skall därför tillåta mig att lämna några kompletterande upplysningar till vad som sagts. Det var ingalunda såsom herr Ström säger någon enhällig opinion mot torrlägningsföretaget med hänsyn till Vombs ängar. Den opinionen representerades endast av tre amanuenser vid zoologiska institutionen i Lund, och dessa amanuenser fingo, när det blev offentlig polemik om saken, steg för steg retirera från den ursprungliga ståndpunkten. De fingo med andra ord motvilligt medge att de från början i hög grad överdrivit vådorna av torrläggningen. Vombs ängar ha nämligen i många år varit föremål för konstgjord bevattning och komma även i framtiden att bli det. Baron Ramel på Övedskloster förklarade, att om med anledning av torrläggningen en förstärkning av åtgärderna för konstgjord bevattning skulle bli erforderlig så skulle en sådan också bli viddagen. Det är alltså inte riktigt att det säregna djurlivet på Vombs ängar skulle ha äventyrats.

Herr Ström: Herr talman! Jag vill säga till herr förste vice talmannen, att han genom många av mina anföranden säkerligen känner min uppskattning av Sveriges ämbetsmän, och därom behöva vi alltså inte komma i tvist. Men när man ser, hur våra utgifter svälla, kan det inte hjälpas, att man ofta blir betänksam med hänsyn till de förslag, som framställas av statens ämbetsmän.

Till min ärade vän herr Andersson i Bussjö vill jag yttra, att han icke behöver befara, att jag inte har intresse för småbrukarna, ty det har jag väl alltid visat att jag har. Det är således inte heller därom striden står. Här gäller det i stället vad herr Uhlén betonade, ehuru han kommit på fel plats i striden, nämligen ett enastående naturfenomen som jag, eftersom jag legat i både Lund och Malmö, haft tillfälle att studera redan i min ungdom. Det råder en enig mening inte bara bland amanuenserna i Lund utan bland alla naturskyddsvänner i Sverige därom, att ifall detta naturfenomen skulle förstöras, skulle Sverige mista något som icke kan ersättas med en eller annan torrlagd åker, som läggs till de övriga fälten där nere. Att drätselkammaren i Malmö icke har denna uppfattning beklagar jag mycket. Jag hade verkligen trott, att det i denna fanns män som förstodo vikten av att bevara den svenska naturen. Herr Uhlén anser, att det hela skulle kunna klaras genom något slags konstgjord bevattning, som baron Ramel skulle anordna. Det är nästan groteskt att tro, att det rika fågellivet på omse sidor av Klingvallsån med de sällsynta arter, som endast finnas på denna plats, och även djurlivet i övrigt där nere skulle kunna bevaras genom något slags konstgjord bevattning. Det strider i varje fall emot vad naturskyddsvännerna och de sakkunniga, som stått dem till tjänst, anse. Jag känner denna sak ganska väl, jag har följt den i dess olika etapper och talat med många av dem som fört den strid, som omsider lett till räddningen av dessa naturvärden. Jag vet alltså ganska väl, vad jag talar om.

De svenska naturvärdena på skilda områden äro utsatta för en så oerhörd fara på grund av en föräldrad lagstiftning och på grund av intressen som icke väja för att komma dem till livs, att vi böra göra allt för att söka bevara dem och hindra att något liknande det, som här planerats, får ske på andra områden. Om vi nu utan vidare säga, att staten betalar kostnaderna, är jag rädd för att man på andra håll kommer att stimuleras att förfara på samma sätt, även där stora naturvärden kunna råka i fara. Det är uteslutande av detta stora, betydelsefulla skäl som jag har tagit till orda, nämligen att det enligt mitt förmenande är den svenska riksdagens plikt att slå vakt om den svenska naturen och de sällsynta klenoder, som ännu finnas kvar av en flora och fauna, som hålla på att försvinna.

Ang. statsbidrag till Klingvallsåns regleringsföretag. (Forts.)

Herr Björnsson: Herr talman! Jag har visserligen i min barndom ofta besett de trakter, som det här gäller, men icke desto mindre vill jag sorgfälligt akta mig för att uttala mig om betydelsen av att de naturskyddas. Jag nöjer mig med att konstatera, att den synpunkt, som herr Ström nu närmast har vela slå vakt om, har vunnit beaktande och att naturskyddet således segtrat.

Det är egentligen en annan fråga vid sidan av själva saken som intresserar mig mer, nämligen statens skyldighet att ekonomiskt ansvara för vad dess ämbetsmän göra. Jag kan inte komma ifrån att staten därvidlag tidigare följt enligt min mening alldeles för sträva principer. För inte så många år sedan kunde det ju inträffa, att om en person begärde ett gravationsbevis av en domare och fick ett felaktigt sådant, vilket ledde till att han åsamkades stora förluster, så hade han endast domaren att hålla sig till, då det gällde att utkräva ansvaret härför. Hade han turen att ha med en förmögen domare att göra, kunde han få ut ersättning, men annars stod han vackert där. Jag anser för min del, att staten bör vara skyldig att ekonomiskt ansvara för fel, begångna av en dess ämbetsman, när ämbetsmannen i fråga är den ende som allmänheten har att anlita för att få ett visst behov tillgodosett.

Nu är det emellertid en annan sida av dessa vattenavledningsfrågor som gör att man överhuvud taget kan vara rätt tveksam. Under de år, som jag suttit i riksdagen, ha vi ju, såsom väl inte torde vara någon kammarens ledamot obekant, gång på gång haft vattenavledningsföretag, som varit komplett misslyckade på så sätt, att den båtnad, som vunnits, varit oerhört överskattad. Det är ingalunda säkert, att småbrukarna längs Klingvallsån — såsom herr Andersson i Bussjö så vitt jag förstår, utan tillräckliga bevis, tycks förutsätta — skulle ha fått sin ekonomiska ställning förbättrad, om torrlägningsföretaget hade fått fullföljas. Det kan nämligen hända, att de hade fått marken till ett så dyrt pris, att det hade varit en dålig affär för dem. Riksdagen har ju tidigare måst ingripa i sådana fall, där det visat sig att på grund av olika omständigheter båtnaden varit oerhört överskattad eller kostnaden underskattad.

Initiativet till detta torrlägningsprojekt har kommit från vederbörande sakägare. Jag medger emellertid, att jag kunde känna tveksamhet av sakliga skäl, om förrättningsmannen, lantbruksingenjören, såsom jag tyckte jordbruksutskottets ordförande lät förstå, verkligen rätt sakägarna att verkställa ifrågavarande utredning. Enligt min mening borde varje lantbruksingenjör vara skyldig att betona för vederbörande sakägare, att man måste tänka sig noga för innan man igångsätter ett sådant här företag. Han bör framhålla för dem, att det kan slå fel, att han naturligtvis gör så gott han kan, men att det ändå icke är absolut säkert, att han kan bedöma det riktigt. Det kan alltid vid ett vattenavledningsföretag komma i dagen omständigheter som göra att det hela kanske blir en mycket dålig affär.

Rent principiellt har jag i alla fall, som sagt, den uppfattningen, att staten bör ansvara ekonomiskt för de fel, som av staten anvisade ämbetsmän kunna göra sig skyldiga till och som leda till förluster för enskilda medborgare, som icke själva kunna bedöma, vad frågan gäller, eller icke ha möjlighet att förhindra dylika förluster. Jag tvekar därför icke att i detta fall rösta för bifall till det föreliggande förslaget, så mycket mindre som naturskyddssynpunkterna ju redan vunnit beaktande, varför herr Ström knappast har något underlag för sina djupa brösttoner.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 32—36, 39, 42—44, 46 och 47.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 16, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt giltighet för förskottsstaten för försvarsväsendet ävensom allmänna förskottsstaterna I och II.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 15 bifölles även av andra kammaren.

*Interpellation
om nybyggnad
för småskole-
seminariet i
Haparanda.*

Herr Wiklund erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Att det kan finnas ett och annat att anmärka på, när det gäller skollokaler och skolförhållanden i olika delar av vårt land är känt och omvitnat, men seminariebyggnaden i Haparanda står dock i särklass i fråga om illa utrustade lokaler. För att belysa detta påstående torde några fakta och data behöva anföras.

Byggnaden, vilken uppfördes år 1861 som kasern för gränsvakten, övertogs av seminariet provisoriskt år 1875, vilket provisorium alltjämt består efter 70 år. Beskaffenheten hos byggnaden framgår bl. a. därav, att den saknade frostfri grund och var mycket primitiv. Några ombyggnadsarbeten under dessa år ha icke utförts, enär byggnadens användning som seminarium hela tiden betraktats som en tillfällig anordning. Trots detta har undervisningen under hela denna tid pågått i dessa hälsofarliga och ytterst bristfälliga lokaler.

Det finns många bevis på dessas beskaffenhet, men det kan vara tillräckligt att ange några. I fjol våras lästes i pressen en notis om att övningsskolan i Haparanda icke kunde få några elever, beroende på att lokalerna betraktades så hälsofarliga, att föräldrar och målsmän icke ville sända sina barn till densamma. Man föredrog i stället att låta barnen gå i stadens folkskola, som är modern. Seminariets rektor måste därför hos skolöverstyrelsen begära att få förlägga undervisningsövningarna till en av folkskoleklasserna i stadens folkskola.

Det är självklart, att en undervisningsanstalt så beskaffad tilldragit sig icke blott lokal uppmärksamhet och indignation utan även blivit omnämnd i tidningspressen. Sålunda har Svensk skoltidning för i fjol i ett av sina nummer betecknat förhållandena vid seminariet som en skandal, vilket är en både träffande och sann karakteristik. Även huvudstadspressen har haft anledning att belysa de ej långt ifrån 100 år gamla lokalernas dåliga tillstånd.

Men det finnes även andra vittnesbörd härom. Så här skriver seminariets läkare i årsredogörelsen för läsåret 1943/44: »Skollokalerna befinna sig, som i mina rapporter under 20 års tid påpekats, i ett miserabelt skick, och några förändringar till det bättre ha ej skett. De lämna fortfarande ett drastiskt exempel på huru skollokalerna *ej* skola vara beskaffade.» En bra bild av de usla förhållandena vid seminariet ge även de olika årsberättelserna ävensom folkskolinspektörernas berättelser för åren 1905—1910.

På grund av här skisserade förhållanden vid denna utbildningsanstalt för lärarinnor har givetvis byggnadsfrågan flerfaldiga gånger förts på tal. Här kan man med fog tala om en fråga, som haft en verklig Golgataväg att tillryggalägga alltifrån början av 1900-talet och fram till våra dagar — utan att den ännu blivit löst.

En utmärkt och, som det vill synas, fullständig redogörelse för de åtgärder, som hittills föreslagits för att lösa seminariets lokalfråga, ha statsrevisorerna lämnat i sin berättelse för år 1944, § 25, avhandlande statens småskoleseminarium i Haparanda. Redogörelsen under nämnda paragraf omfattar ej mindre än drygt fem sidor, som enligt min mening ge en god illustration till hur det

Interpellation om nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. (Forts.)

kan gå, när en fråga riktigt råkar fastna i den statliga utredningskvarten. Revisorerna anse sig som slutomdöme kunna säga, att de helt kunna instämma i de omdömen, som från olika håll avgivits om lokalerna vid seminariet. Då dessa uppenbarligen befinna sig i sådant skick, att de långt tidigare bort utdömas som undervisningslokaler, anse revisorerna det vara av synnerlig vikt, att ordnandet av seminariets lokalfråga skyndsamt bringas till verkställighet.

Bland de olika förslag, som framkommit för att lösa seminariets byggnadsfråga, är det särskilt ett, som påkallar uppmärksamhet. Kungl. byggnadsstyrelsen har nämligen föreslagit, att den kasserade läroverksbyggnaden, som Haparanda stad önskar förvärva för att användas till lokaler för folktandvården och för yrkesskola samt till samlingssal, skall göras om till seminariebyggnad, vilket förslag tidigare förkastats av myndigheterna och 1938 års riksdag. Enligt detta skall seminariet instuvas i det gamla läroverkets utdömda lokaler, som vid kraven på nya läroverkslokaler angavos som oändamålsenliga och hälsovådliga. Enligt byggnadsstyrelsens förslag skulle det gamla seminarierucklet dessutom efter obetydliga reparationer användas för seminariets övningskola.

Det är med yttersta förvåning, man tar del av byggnadsstyrelsens förslag. Överallt uppställas numera både hygieniska och estetiska krav på undervisningslokaler — dessa synpunkter voro sannolikt även vägledande vid tillskapandet av det nya läroverket — men från sådana krav ha de, som arbetat vid detta seminarium, fått avstå.

Den fråga, jag här i sammanträngd form belyst, ger enligt min mening anledning till en hel del reflexioner. Man kan nog våga fälla det omdömet, att om seminariet i Haparanda icke varit en statens skola, hade förhållandena icke varit sådana som de nu äro. I en kommunal skola skulle det aldrig ha gått för sig att arbeta under så primitiva förhållanden. Nybygget för seminariet har skjutits åt sidan, då däremot läroverksbygget forcerats — trots att läroverket arbetade under betydligt gynnsammare förhållanden. Det är tydligt, att de styrande icke visat tillbörligt intresse för folkundervisningen i landets nordliga delar. Varför envisas man med att vilja bygga om det gamla läroverkets hälsovådliga lokaler för seminariets ändamål? Man skulle kunna använda mycket starka ord om denna myndigheternas envishet, men så pass mycket bör sägas i detta sammanhang, att ett avsiktligt förhållande av frågans lösning är uppenbar. Låt oss f. ö. höra vad ett undervisningsråd i skolöverstyrelsen anförde år 1925 vid en av de otaliga remisserna i ärendet. »Emellertid ha vi i överstyrelsen den erfarenheten, att då statsmakterna icke vilja eller icke kunna göra någonting, ha de mycket lätt att slå dövörat till för varje framställning och alla sakskal.»

Det är f. ö. ganska märkligt, att utbildningen av barnens lärare i småskolan skall behöva ske under så usla förhållanden som fallet är vid Haparandaseminariet. De som där utbildas skola dock sändas till mängden gång ogästvänliga och karga samt hårda bygder. Det vore därför en gärd av uppskattning från statens sida att låta dessa folkets fostrare få sin utbildning i lokaler och under förhållanden som åtminstone tillnärmelsevis vore likvärdiga med dem, som komma läroverksungdomen till godo. Det är icke staten värdigt att handla på sätt här framhållits.

Under hänvisning till vad jag här anfört, tillåter jag mig, herr talman, att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framställa följande frågor.

1. Har herr statsrådet för avsikt att söka lösa byggnadsfrågan för seminariet i Haparanda i överensstämmelse med vid olika tillfällen framförda och väl motiverade förslag om nybyggnad?

Interpellation om nybyggnad för småskoleseminariet i Haparanda. (Forts.)

2. Kan och vill herr statsrådet i så fall angiva den tidpunkt, då ett förslag kan vara att emotse i ärendet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.33 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.
